



# МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ

## Використання арт-педагогічних технік у виховній роботі

**Оксана ДЕРКАЧ**, канд. пед. наук, доцент,  
керівник Вінницького осередку  
ВГО “Арт-терапевтична асоціація”



Закладені в дитинстві життєві орієнтири визначають сфери самореалізації особистості в майбутньому. Яким же чином ми маємо побудувати розмову з учнями про вищі, духовні цінності? Як посіяти і зростити зерна сердечної щирості, милосердя й дружелюбності? Як вести розмову з вихованцями, щоб наші слова з часом стали їхніми власними переконаннями? Автор демонструє можливості арт-педагогічної техніки “Робота з метафорою” у розв’язанні цих непростих завдань.

**М**олодший шкільний вік — це період яскравого емоційно-чуттєвого реагування на світ, бурхливого фантазування, польоту думки й образного сприйняття життя. Напевне, саме тому доречним і ефективним у роботі з учнями початкової школи є використання казкових метафор, що дають змогу поєднати навчальну й казково-фантастичну реальності та викликати у школярів відчуття причетності до її творення. А те, що “створюю Я сам”, набуває для дитини особливої ваги, стає значущим. Такі вікові особливості — вагоме підґрунтя для використання у виховній роботі арт-педагогічних технік, що мають великий розвивальний і корекційний вплив на свідомість дітей завдяки своїй природовідповідності, метафоричності й мультимодальності\*.

Так, розкрити зміст багатьох абстрактних понять морально-етичного плану, прожити їх на своєму рівні емоційно-чуттєвого сприйняття відповідно до власного суб’єктивного досвіду молодшим школярам допоможе авторська методика *Ігоря Вачкова*\* “Робота із метафорою”. Продемонструємо її можливості на прикладі одного із занять.

\* Про використання арт-педагогічних технік у виховній роботі з молодшими школярами йдеться в попередніх публікаціях автора, поданих в “УПШ”, 2015, № 12, та 2017, № 3 і № 9.

\* Вачков І. В. Введение в сказкотерапию, или Избушка, избушка, повернись ко мне передом. Москва: Генезис, 2011. 288 с.

### Робота з метафорою “Життя”

**Мета.** Вивчити рівень сформованості у молодших школярів ціннісного й усвідомленого ставлення до життя, індивідуальних уявлень учнів про цінність життя і його сутність. Виховувати у дітей свідоме ставлення до життя, розуміння його значущості.

**Рекомендований вік:** учні початкових класів.

**Тривалість заняття:** 20–25 хв.

**Обладнання та матеріали:** кольорові олівці, папір формату А 4 для малювання та аркуш для записів, ручка; для колективної роботи (за бажанням) — ватман (А 1) з розрахунку на групу 4–6 учнів.

### Хід роботи

#### І етап

*Педагог просить учнів поміркувати, з якою стравою чи продуктом харчування вони могли б порівняти поняття “життя.” Варіанти відповідей діти мають записати або намалювати в першому секторі аркуша, завчасно розкресленого на 4 частини (кожна з них пронумерована). Свої відповіді слід прокоментувати.*

**Методичний коментар.** Метафору “їжа” автор обрав немарно, адже саме їжа — перша необхідна умова для виживання людини як представника біологічного виду. Це базова потреба, відсутність

можливості задовольнити яку внеможливілює життя людини на фізичному рівні. Але людина відрізняється від інших представників тваринного світу вродженою здатністю мислити і творити. Саме це й вирізняє людину як істоту, спроможну перетворювати світ за законами краси, зберігати і примножувати його багатства (на відміну від тварин, що здатні лише споживати й адаптуватися до умов існування).

Однак людина, що зосереджена тільки на задоволенні фізіологічної потреби їсти, навряд чи зможе проявити свою життєтворчу природу. Якщо учні 1-2-х класів на початковому етапі традиційно обирають страви (фрукти, овочі, ласощі), що подобаються їм на смак (наприклад, "апельсин, мандарин, кавун, диню, торт, шоколад — бо смачні"), то учні 4-го класу дають глибші й змістовніші відповіді.

#### Орієнтовний зміст відповідей учнів 4-го класу

- Життя — це молоко, тому що в ньому багато кальцію для зміцнення кісток.
- Життя — це салат. Він поживний і корисний. У ньому багато вітамінів.
- Життя — це хліб. Він корисний, смачний, і без нього нема життя.

**Заувага.** Слід зазначити, що і серед відповідей учнів 4-го класу трапляються порівняння на кшталт "Життя — це хліб, бо це поживна речовина". Такі міркування дуже вузько розкривають поняття через обрану метафору і визначають його тільки як потребу поживи. Та включення дітей у подальші роздуми про життя й необхідність добирати наступні метафори (зазвичай дуже неочікувані як для дітей, так і для дорослих), їх обговорення в класі сприяє розширенню початкового вузького сприйняття життя.

#### II етап

*Дітям пропонують поміркувати й порівняти життя з якимось реальним об'єктом чи предметом і так само записати або намалювати варіанти відповідей (обов'язково наголошуємо на необхідності обґрунтування, чому саме той чи інакший об'єкт/предмет реальності було обрано).*

**Методичний коментар.** Вибір другої метафори має на меті дослідити індивідуальні уявлення про сутність життя через ті об'єкти/предмети реального світу, які оберуть діти. Серед традиційних метафор можна виділити природні об'єкти (небесні тіла, рослини і тварини, наприклад, "сонце, дерева, троянда, тварини, собака") та предмети щоденного користування (іграшки, шкільне приладдя і предмети побуту), що знову ж таки вказують на домінування тих чи інших інтересів і цінностей дитини.

**Заувага.** Не всі учні 1-2-х класів спроможні дати обґрунтування своїх виборів. Мусимо констатувати і випадки, коли діти записують (замальовують) слова, які першими спали на думку або що їх почули



**Вивчаємо метафори — малюй і говори, Знаходь для слова "дружба" слова і кольори.**

(Це та наступне фото надіслала І. Лозинська)

від сусідів. Імовірно, це зумовлено ситуацією, коли в сім'ї не прийнято надто глибоко перейматися роздумами щодо сенсу життя, а основну увагу дорослих сконцентровано на першочерговому задоволенні матеріальних потреб дитини. У такому випадку особливої цінності набуває наступне обговорення обраних метафор, оскільки коментарі дітей, що більш усвідомлено підійшли до виконання завдання, розширюють сприйняття іншими дітьми цієї категорії.

#### Орієнтовний зміст відповідей учнів\*

##### 2-й клас

Життя — це ...

- зірки, бо красиво;
- дерева, тому що на них багато листя;
- ліжко, бо сон солодкий/відпочинок;
- настільна гра, бо грати цікаво;
- іграшка, грати весело;
- зошит — у ньому можна писати секрети.

##### 4-й клас

Життя — це ...

- сонце — це тепло, воно корисне, без нього нема життя ні нам, ні рослинам, ні тваринам; воно гріє нашу Землю;
- Земля — на ній народилися всі люди;
- хата, тому що у ній може жити сім'я;
- колиска, тому що в ній після народження немовлята зростають і сплять;
- мама — вона мені як сонце, вона дала мені життя.

#### III етап

*На даному етапі учні мають порівняти життя з емоцією чи почуттям і записати/намалювати варіанти відповідей.*

\* Тут і далі всі приклади дитячих відповідей надано Тетяною Шароваровою та Інною Лозинською, класними керівниками 2-А та 4-А класів ЗОШ № 66 м. Одеси. Висловлюємо їм щиро вдячність за допомогу в зібранні практичного матеріалу для написання статті.

